

Vrnitev sofistov¹

¹ Pričujoči prevod je iz revije The Times, (London), 11 August 1997.

Antični Atenci, ki so veslali daleč na Mediteran, so videli različne vrste in absurdnosti človeške religioznosti. Po dolgih stoletjih uspešne trgovine lokalni bogovi in festivali niso več mogli zadovoljiti njihove potrebe po religiji. Njihova duhovnost je bila na preizkušnji, zaradi stresa mestnega življenja, nenehnega strahu pred uničenjem in mračne vizije totalitarne Špate: vizije življenja brez svetlobe, lepote ali humorja, za katerega se je zdelo, kakor da so iz njega pobegnili bogovi.

V prenaseljeno mesto Periklejevih Aten so prišli potujoči učitelji, ki so prodajali svojo modrost naivnemu prebivalstvu. Vsak šarlatan je lahko pripravil ljudi do ubijanja, če mu je le verjela dovolj velika množica ljudi. Ljudje, kot so Gorgija in Protagora, ki so hodili od hiše do hiše in zahtevali plačilo za svoje znanje, so prežali na naivne ljudi, ki so bili prestrašeni zaradi vojne. Za mladega Platona, ki je z zgroženostjo opazoval njihovo početje, sta omenjena sofista pomenila napad na samo dušo mesta. Izmed vseh učiteljev je bil vreden njegove pozornosti le eden, veliki Sokrat, ki ga je Platon naredil nesmrtnega v svojih dialogih, ker edini ni bil sofist, ampak pravi filozof.

Filozof po Platonovem opisu zbujajo raziskovalnega duha. Njegovim poslušalcem pomaga odkriti resnico in ti z njegovo pomočjo sami poiščejo odgovore na življenjske uganke. Filozof je babica, njegova naloga je pomagati, da smo to, kar smo – svobodna in racionalna bitja, ki jim nič ne manjka, da bi spoznali sebe. V nasprotju s tem nas sofist zavaja s svojimi zvijačami in izrablja naše slabosti, da se lahko predstavlja kot rešitev za naše probleme, katerih vzrok je sam.

Sofista prepoznamo po številnih znakih, glavni izmed njih pa so: govoričenje, priljudnost in plačilo za njihove storitve. Filozof nasprotno uporablja izčiščen jezik, se ne postavlja nad poslušalce in nikoli ne zahteva plačila. Takšen je bil Sokrat in ko ga je Platon postavil za vzor, je definiralo družbeni status filozofa v naslednjih stoletjih.

Ni dvoma, da je sofistika živa in v dobrem stanju. Številni današnji guruji so sofisti: Derrida, Foucault, Heidegger, Lyotard, Rorty, če naj naštejemo nekatere izmed njih. Tisti, ki so živi, ustvarjajo dobiček s predavanji, ki naj bi bila izobraževalne narave. Predsokratska praksa ponujanja

privatnega vodstva nevednim in pomoč pri njihovih problemih s stiskanjem njihove denarnice (praksa, ki ustvarja močan motiv za opuščanje nevednosti) je bila do nedavnega monopol psihoanalitikov.

Toda vstopili smo v postmoderno dobo – dobo, v kateri so prepričanja in različne vere na voljo, kot bi jih vzeli s police. Čedalje več ljudi se obrača k filozofiji in poroča o različnih možnostih, ki so jim na voljo. In navsezadnje, kakšna je uporabnost vodnika, če ga ne moremo prodati potrošniku kot mazilo za njegove osebne rane? Louis Marinoff, profesor filozofije na New York City Collegeu, je prvi, ki je začel izkoriščati novo ozračje v družbi. Če naj se filozofija uspešno trži, morajo ljudje zanjo plačati. Kajti ljudje vrednotijo dobrine skladno s tem, koliko morajo zanje plačati, in v potrošniški družbi potolaži le tisto, kar je drago.

Profesor Marinoff primerja svojo ponudbo s ponudbo psihoterapevtov. V razpravi o nedavnem primeru, v katerem je obravnaval žensko, ki jo je preganjal duh umrlega brata, je dejal: »Psihoterapevti bi rekli, da podoživlja krivdo, ki jo je sprožila bratova smrt. Vendar pa je po nekaterih vrednotnih sistemih mogoče, da je bila ob njej prisotna neka entiteta. Jaz sem tukaj, da ji pomagam odkriti njen sistem vrednot in prepričanj.«

Te pripombe je objavil New York Observer in morda niso tisto, kar je Marinoff dobesedno izjavil. Vendar pa nam nekaj povedo o profesorjevi viziji njegovega poslovanja. Filozof nas ne vodi več k resnici s prebujanjem naše inherentne zmožnosti mišljenja. Pred nami razgrne katalog »os vrednostnih sistemov« in nam pomaga identificirati našega. Da bi prepričal klientko, da je bil njen denar dobro investiran, bo favoriziran »vrednostni sistem« oktil s primerno razlago in takšno ceno, ki jo bo psihološko prepričala o njeni ozdravitvi. Zato ni čudno, če so medtem, ko profesor Marinoff lovi svojo sapo, newyorški psihoterapevti hitro znižali svoje cene v odgovor na edino konkurenco, ki so jo dobili, odkar so se zrušile stare religije.

Sofisti so se vrnil v polnem maščevanju. Še huje, prišli so preoblečeni v filozofe. V času nepopoljšljivega relativizma in subjektivnosti se filozofija sama upira plimi in nas opominja, da so ključne razlike, na katerih temelji življenje – razlike med resnico in lažjo, dobrim in zlim, pravim in napačnim – objektivne in zavezujoče. Do zdaj je filozofija govorila z akademskim glasom in ne z glasom prerokovalke.

Ko je Platon ustanovil prvo akademijo in postavil filozofijo v njeno osrčje, je to storil z namenom, da bi obvaroval dragoceno zakladnico znanja pred napadi šarlatanov, da bi med vsemi obstoječimi zmotami ustvaril tempelj resnice in marginaliziral sofiste, ki so prežali na človeško zmedenost. Kaj malo je slutil, da bo s tem sofistom ponudil delovanje pod najboljšo krinko.

Louis Marinoff

Uredniku²

Kratko, vendar ostro odgovarjam na članek Rogerja Scrutona »Vrnitev sofistov« (11. avgust 1997), v katerem samovoljno in napačno interpretira mojo profesionalno filozofsko prakso ter naredi povsem napačne zaključke o moji politični usmerjenosti.

Pod prvo točko: g. Scruton ne pozna nikogar v mednarodni skupnosti filozofskih svetovalcev, kakor ga ne pozna nihče izmed omenjene skupnosti, ne obiskuje naših konferenc, ni prebral nobene izmed naših publikacij in ni govoril z nobenim izmed naših klientov. Toda glede na

postmoderno znižanje standardov objektivnosti, kar Scruton pravilno, a ironično, obsoja, bi človek predvideval, da je Scruton povsem kvalificiran za podajanje sodb o našem gibanju. Resnica pa je, da je skupina tako individualnih kot korporativnih klientov enako zadovoljna s kakovostjo storitev in znanja filozofskih svetovalcev. Imamo namreč veliko več zadovoljnih klientov kot ostrih kritikov in veliko več ostrih kritikov kot nezadovoljnih klientov.

Pod drugo točko: iz trženja legalne, zdravniške ali psihološke ekspertize posameznika je napačno sklepati na njegova politična stališča. Imamo pravnike, zdravnike in psihologe, ki zagovarjajo vsako mogoče (in pogosto tudi nemogoče) politično stališče. Isti argument velja za nas, ki tržimo filozofsko znanje. Nekateri svetovalci so družbeni konstruktivisti in dekonstruktivisti; drugi, med katerimi sem tudi jaz, smo njihovi nepopustljivi ideološki in politični nasprotniki. Če bi g. Scruton prebral moj tretji roman (»Pravični novi svet«), v katerem na satiričen način obravnavam politično korektnost in feminizem, bi mu vzelo sapo. »Pravični novi svet« je tako politično nekorekten, da se noben večji založnik ne upa lotiti njegove ponovne izdaje. Sem Derridajeva in Rortyjeva najhujša nočna mora in ne njun politični zaveznik.

Če sklenem, sem močno proti tistim, ki so proti realizmu in razumu. Tako malo nas je in naših sovražnikov tako veliko, da se ne smemo nepremišljeno obstreljevati s sovražnim ognjem. Pridružujem se kritiki sofistike g. Scrutona, toda namesto da razpravlja o mojih idejah na podlagi sekundarnih virov, mu priporočam, da prebere katero mojih filozofskih in političnih del. Njenemu visočanstvu pa bi priporočil, da počaka s povišanjem Sira Rogerja v viteza glede na njegovo neuspešnost pri ustavljanju mlinov na veter.

S spoštovanjem,

Louis Marinoff.